

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ABDULLA QAHHOR HIKOYALARINI YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'RGATISH

Xojamqulova Tojibarxon Muhammadqodirovna

Andijon viloyati Paxtaobod tuman

31-maktab boshlang'ich sinf 1- toifali o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilariga Abdulla Qahhor hikoyalarini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llashning ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada Abdulla Qahhorning hikoyalarining adabiy va axloqiy mazmuni, shuningdek, ularni o'qitishda foydalaniladigan zamonaviy pedagogik texnologiyalar, jumladan, faol o'qitish, loyihalash, interaktiv ta'lim metodlari va dasturiy ta'lim vositalaridan foydalanishning o'quvchilarni rivojlantirishdagi o'rni ko'rib chiqilgan. Maqolada yangi pedagogik texnologiyalar yordamida o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ular bilan samarali ishlash va hikoyalarning ma'naviy-madaniy qadriyatlarni o'rgatishdagi muhim roli ta'kidlangan. Abdulla Qahhorning hikoyalari, nafaqat adabiyot, balki o'quvchilarda axloqiy va ma'naviy sifatlarni shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Abdulla Qahhor, boshlang'ich sinf, pedagogik texnologiyalar, faol o'qitish, loyihalash, interaktiv ta'lim, dasturiy ta'lim, ijodiy fikrlash, adabiyot, ma'naviy qadriyatlar, axloqiy darslar, o'quvchilarni rivojlantirish.

Kirish

O'zbek adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri bo'lgan Abdulla Qahhor o'z hikoyalari va asarlari bilan nafaqat milliy madaniyatimizni boyitgan, balki yosh avlodni tarbiyalashda ham katta ahamiyatga ega bo'lgan. U o'z asarlarida insoniyatning turli ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy masalalarini ko'tarib, o'zbek xalqining o'ziga xos ruhiyati va qadriyatlarini aks ettirgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga Abdulla Qahhorning hikoyalarini o'rgatishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, adabiyotga bo'lgan qiziqishini oshirish va ta'lim jarayonini yanada samarali qilishda muhim ahamiyatga ega.

Abdulla Qahhorning hikoyalari juda boy ma'naviy mazmun va axloqiy darslarga ega. Uning asarlarida odamlarning hayotiy qadriyatlari, axloqiy me'yorlar, mehnatga muhabbat va vatanparvarlik kabi muhim mavzular ko'tarilgan. Masalan, "Qishloq o'g'li", "Bo'rilar", "Ota-ona" kabi hikoyalarda o'quvchilar nafaqat adabiyotdan, balki hayotdan ham saboq olishadi. Shu bois, ularning boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qitilishi, nafaqat adabiyot darslarini, balki umumiy tarbiya jarayonini ham boyitadi.

Yangi pedagogik texnologiyalar asosida o'rganishning muhim asoslari

Zamonaviy ta'limda o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi faqat nazariy bilimlar bilan cheklanmaydi. Yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash, o'quvchilarni faol ishtirok etishga undash va ularning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Quyidagi pedagogik texnologiyalar yordamida Abdulla Qahhorning hikoyalarini o'rgatishni ko'rib chiqamiz:

Faol o'qitish metodlari o'quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. Abdulla Qahhorning hikoyalarini o'rganishda o'quvchilarni turli faoliyatlarga jalb qilish mumkin. Masalan, hikoya voqealarini qisman berib, o'quvchilarga ularning davomini yozishni taklif etish, hikoyaning asosiy mavzularini muhokama qilish va o'quvchilarning fikrlarini tinglash orqali ularning ijodiy fikrlashini rivojlantirish mumkin.

Abdulla Qahhorning hikoyalarini loyihalar asosida o'rgatish o'quvchilarning ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali metod bo'ladi. Masalan, o'quvchilar hikoyaning asosiy g'oyasini tushunib, unga mos biror loyiha yaratishlari mumkin: dramatizatsiya qilish, hikoya asosida rasm chizish, kichik teatr sahnalari tayyorlash. Bu metod o'quvchilarga voqealarni turli burchaklardan ko'rish imkoniyatini yaratadi va ular o'z fikrlarini erkin ifodalashni o'rganadilar.

Interaktiv texnologiyalar yordamida o'quvchilarni Abdulla Qahhorning hikoyalarini o'rganish jarayoniga faol jalb qilish mumkin. Masalan, elektron ta'lim vositalari, onlayn platformalar, videolar va vizual materiallar yordamida o'quvchilarning tasavvurlarini kengaytirish, hikoya voqealarini vizual tarzda ko'rsatish va o'quvchilarga interaktiv vazifalar berish orqali hikoyaning mazmunini chuqurroq anglashga yordam beradi.

O'quvchilarga guruh bo'lib ishlashni taqdim etish, ular orasida fikr almashish va birgalikda loyiha yaratish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Abdulla Qahhorning hikoyalarini o'rganishda o'quvchilar guruhlarga bo'linib, hikoyaning muhim momentlarini baholashlari va tahlil qilishlari mumkin. Bu jarayon orqali ular o'zaro fikr almashib, bir-biridan o'rganadilar va hikoyaning turli tomoni haqida ma'lumotlar olishadi. Dasturiy ta'lim texnologiyalarini, masalan, multimedia ilovalarini va o'quv dasturlarini qo'llash orqali o'quvchilarning qiziqishini yanada oshirish mumkin. Abdulla Qahhor hikoyalariga asoslangan video darsliklar, interaktiv sinovlar va onlayn testlar yordamida o'quvchilarning hikoyani tushunish darajasini sinab ko'rish mumkin. Bu texnologiyalar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va darsning samaradorligini ta'minlaydi.

Abdulla Qahhor hikoyalarining boshlang'ich ta'limda o'rganishning ahamiyati.

Abdulla Qahhorning hikoyalari boshlang'ich sinf o'quvchilariga faqat adabiy bilimlarni bermaydi, balki ularda axloqiy, ma'naviy qadriyatlarni shakllantiradi. Ular hikoyalar orqali o'zining ruhiy va axloqiy qarashlarini mustahkamlaydilar, o'zlarini va atrofdagilarni anglashda ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Ayniqsa, hikoyalarda aks ettirilgan insoniy tuyg'ular, do'stlik, mehr-oqibat va vatanparvarlik kabi temalar o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi.

Bugungi kunda yosh avlodni tarbiyalashda, ularga bilim berishda dunyo tan olgan ilmiy-innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish davr talabi. Shuniinobatga olib biz pedagog-o'qituvchilar oldimizda juda katta mas'uliyat turibdi. Ushbunatijaga erishishda o'zbek adabiyotshunoslarining ilmiy meroslarini o'quvchilarga innovatsion metodlar orqali yetkazish maqsadga muvofiq. Bu usul orqali o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirishga o'z hissamizni qo'shgan bo'lamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti "Barchamizning kamol topishimizda o'zbek shoir va adiblarimizning – Olloh ularni rahmat qilsin– ulug' xizmatlari borligini doimo minnatdorlik bilan eslaymiz" – deb ta'kidlagan edi¹.

¹ <http://fayllar.org/ozbek-tilining-davlat-tili-sifatidagi-nufuzi-va-mavqeyini-tubd-v5.html?page=3>

O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.A.Karimov “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch” asarida bu haqda shunday yozadilar: “Vatanimizning kelajagi, xalqimizning ertangi kuni, mamlakatimizning jahon hamjamiyatidagi obro‘-e’tibori avvalambor farzandlarimizning unib-o‘sib, ulg‘ayib, qanday inson bo‘lib hayotga kirib borishiga bog‘liqdir. Biz bunday o‘tkir haqiqatni hech qachon unutmasligimiz kerak”².

Abdulla Qahhor ijodini o‘rganish, tadqiq qilish, adabiy ta’limda adib asarlarini o‘rganishning samarador metod va usullarini ishlab chiqish, ommalashtirish borasida juda ko‘p ilmiy, pedagogik ishlar amalga oshirilgan va oshirilmoqda. Bu o‘rinda I.V. Borolinaning “Abdulla Qahhor” (1957), H.Abdusamatovning “Abdulla Qahhor” (1960), M.Sultonovning “Abdulla Qahhor uslubi”(1967),M.Qo‘shchonov va U. Normatovning “Mahorat sirlari” (1968) nomli monografiyalarini, shuningdek,

I. Sultonov, H. Yoqubov, P. Qodirov, O. Sharafiddinov, Sh. Yusupov, X. Doniyorov kabi olimlarning “Qahhorshunoslik”ka oid ilmiy tadqiqotlarini, S. Mirzaevning “Xalq sevgan adib” risolasini eslatib o‘tish maqsadga muvofiqdir.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan o‘qish darslari jarayonida erkin va mustaqil qobiliyati shakllanadi. Mustaqil fikrlash qobiliyatining shakllanishi natijasida, o‘quvchilar atrof olamdagi, jamiyatdagi qonunlarni, shuningdek, asardagi ijobiy va salbiy qahramonlar orqali insoniy fazilatlarni anglash, bilimlarni chuqur o‘rganish, keng fikrlash, tegishli qarorlar qabul qilish ko‘nikmalari shakllanadi. Abdulla Qahhor o‘z asarlarida xalq dardini, davr fojialarini ochiq-oshkora ifoda etgan. Bunda Abdulla Qahhor asarlarini yanada kengroq o‘rganish kerakligini qo‘yish ham uning aynan xalq qalbining kuychisi bo‘lganligidadir. Abdulla Qahhor o‘zbek adabiyotining yetuk namoyandalaridandir. U o‘zining 40 yildan oshiqroq ijodiy faoliyatida barcha ijtimoiy sohalarni aks ettiradigan asarlar yaratdi, asarlari turli tillarga tarjima qilindi.

Abdulla Qahhor ajoyib asarlari bilan o‘zbek adabiyotini yuksaltirish va jahonga tanitish borasida alohida xizmat ko‘rsatgan nodir iste’dod sohibidir. Adabiyotimizning

² Каримов И.А. юкак маънавият – енгилмас куч. – Т: Маънавият, 2011. Б. 1

hech bir sohasi yo‘qki, ko‘p qirrali talant egasi bo‘lgan Abdulla Qahhorning xizmati singmagan va u o‘z talantini namoyish qilmagan bo‘lsin. Abdulla Qahhor hikoya va ocherk janrida ham, qissa va romanchilikda ham, komediya va drama yaratishda ham hammani qoyil qoldirdi, bu janrlarda, xususan, hikoyachilikda, original va yetuk badiiy asarlar yaratdi. Pedagogik texnologiyalardan foydalanishda ta'limning mazmunini belgilash, ta'lim-tarbiyaning shakllari va vositalarini tayyorlash, o'quvchilarning bilimlarni keng egallashi va ma'naviy fazilatlarni o'zlashtirishga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish, ta'limning natijasi va o'zlashtirish darajasini aniqlash, ularni obektiv baholash uchun test vazifalarini tayyorlash kabilar tashkil qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitishni samarali tashkil etishda Abdulla Qahhor hikoyalarining o'ni, pedagogik texnologiyalarning mazmuni, shakl va vositalari, ta'lim berishda pedagogik texnologiyalardan to'g'ri va unumli foydalanish uslublari, kafolatlangan natijaga erishish uchun olib borilayotgan ta'lim sohasidagi yangiliklarni o'rganish, amaliyotda foydalanish ishning amaliy ahamiyatini belgilaydi. Ta'lim jarayoni nihoyatda murakkab jarayon bo'lganligi uchun ta'lim samaradorligi pedagog va o'quvchi faolliligiga, ta'lim vositalarining mavjudligiga, ta'lim jarayonining tashkiliy, ilmiy, metodik mukammalligiga bog'liq.

Hikoyalar matn ustida ishlash borasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining hikoyalarni avvalo, o'qib chiqish, ularni o'qib chiqishda intonatsiya, ovoz va muhit sharoitidan kelib chiqib baholay olish qobiliyatini ham shakllantirishlari lozim. O'qituvchining o'quvchilar bilan ishlash texnikasida turli xil usullari metodlardan foydalanishning o'rni katta bolib o'quvchining bilim darajasi, saviyasini oshirish va baholash texnikasida bu yordam beradi. O'quvchilarning matn ustida ishlash borasida harflar imlosi, So'z qo'llash borasidagi qobiliyat va munosabatlarning shakllanishi boshlang'ich sinf o'quvchilarini hikoyalar matn ustida ishlashga tahlil qilishda keng vosita bo'ladi. Asosan, monolog va dialoglarning o'rni katta bo'lib, o'quvchilarga manalog va diologlarning fiziologik ahamiyati hikoyalarning qo'llanilish doirasiga amalga oshiriladi. "Adabiyotshunoslikda tahlil va talqin tushunchalari juda keng qo'llanilib, ular badiiy asarni tushunish jarayonining bir-biriga bog'liq jihatlaridir. Badiiy asarni tushunish, uning mazmun mohiyatini anglash jarayonida tahlil va talqin

amallari har vaqt hozirdir. Tahlil atamasi odatda ilmda "analiz" deb yuritiladigan istilohning sinonimi sifatida tushuniladi. Analiz esa, ma'lumki, butunni anglash uchun uni qismlarga ajratishni, qismning butun tarkibidagi mohiyatini, uning boshqa qismlar bilan aloqasi va butunlikning yuzaga chiqishidagi o'rnini o'rganishni ko'zda tutadi. Ayrimlar badiiy asarni tirik organizmga qiyos etishadi-da, "uni qismlarga ajratish jonsiz tanaga aylantirishdan boshqa narsa emas" degan qarashga tayanib tahlilga qarshi chiqadilar"³.

Abdulla Qahhor hikoyalarida hayotdagi va inson tabiatidagi turli-tuman nuqsonlarni tanqid etgan. Odamzod mavjud ekan, bahillik, johillik, ochko'zlik, maqtanchoqlik, hudbinlik va boshqa qusurlar, albatta, yashaydi. Bu qusurlar kimdadir kamroq bo'lishi mumkin, lekin bu illatlar insonning qadr-qimmatini pastga uradi, chinakamiga barkamol bo'lishiga halaqit beradi. Jahon adabiyoti namunalarida bunday masalalar doimo dolzarb bo'lgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ro'ziyeva Shohista To'layevna. "Hikoya janrini organish prinsiplari(Abdulla Qahhor ijodi misolida)". Bitiruv malakaviy ishi. Toshkent - 2018.
2. Qorayev Samariddin Barakayevich, Janbayeva Marjan Smatillayevna. "Boshlang'ich sinflarda sindan tashqari ishlarni tashkil etishning zamonaviy zamonaviy tamoyillari" maqola. Pedagogik ta'lim klasteri: muammo va yechimlar
3. Qorayev S.B., Allayorova S.B. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarini pirls xalqaro baholash dasturi tizimiga tayyorlash jarayonini takomillashtirish masalalari". Academic research in educational sciences, 2(2).
4. Abdurakhmanova, J. N. (2020). The policy of tolerance in Uzbekistan (in the case of Greeks). International Journal on Integrated Education, 2(5), 212-14.
5. Azadovna, R. M. (2020). Teaching Students Professional Terminology In The Course Of English For Specific Purposes (ESP). Наука и образование сегодня,

³ Ro'ziyeva Shohista To'layevna. "Hikoya janrini organish prinsiplari(Abdulla Qahhor ijodi misolida)". Bitiruv malakaviy ishi. Toshkent - 2018.

3(50).

6. Botirova, S. (2020). The Role of Artistic Psychology in the Metaphorical Harmony of Man And the Reality of Life. Asian Journal of Multidimensional Research,9(4), 16-20.
7. Djurayeva, Y. (2020). The Role of Phonetics in Languages Teaching. International Engineering Journal For Research & Development, 5(1), 44-49.
8. Ilhomov, Z. A., & Muxammadiyev, L. G. (2020). Theoretical issues of history in Beruni's work "Monuments of ancient peoples". International Journal of History, 2(1), 35-36.